

Dienst Justitiële Inrichtingen
Ministerie van Justitie en Veiligheid

De bijdragereregeling voor gemeenten

De bijdragereregeling voor gemeenten

Begeleiding van ex-gedetineerden
in Woord, Beeld en Resultaat

Begeleiding van ex-gedetineerden in Woord, Beeld en Resultaat

Dienst Justitiële Inrichtingen
Ministerie van Justitie en Veiligheid

De bijdragereregeling *voor gemeenten*

Begeleiding van ex-gedetineerden
in Woord, Beeld en Resultaat

Voorwoord

Sinds precies vijf jaar kunnen gemeenten (ex-)gedetineerde burgers extra ondersteunen bij hun terugkeer naar de maatschappij dankzij de bijdrageregeling. Alle reden voor een feestje. Want één ding is zeker: de regeling heeft haar nut bewezen. Maar liefst driekwart van de gemeenten maakt er gebruik van. Lokale overheden hebben bovendien de indruk dat de re-integratietrajecten waaraan het geld wordt besteed, daadwerkelijk bijdragen aan vermindering van recidive.

Gemeenten gebruiken de gelden op heel uiteenlopende wijze. De ene gemeente gaat de gevangenis in om gedetineerden voorlichting te geven over de vijf basisvoorwaarden voor een succesvolle re-integratie. De andere financiert (tijdelijke) plaatsen in voorzieningen voor beschermd wonen. Ook worden in sommige gemeenten gedetineerden begeleid naar werk.

In dit boek vertellen verschillende gemeenten over de manieren waarop zij hun ex-gedetineerde burgers ondersteunen. Ook doen enkele ex-gedetineerden zelf hun verhaal. Ze laten zien hoe de trajecten hun net dat extra zetje in de rug geven naar een leven zonder criminaliteit.

De invulling mag dan divers zijn, er is duidelijk één rode draad. De trajecten worden vooral gebruikt om een brug te slaan tussen het moment van vrijlating en de doorstroom naar reguliere voorzieningen van gemeenten en zorginstellingen. Juist die eerste dagen op vrije voeten zijn cruciaal om mensen op het goede spoor te helpen en te houden.

Het doet mij plezier om te lezen over de mooie initiatieven in het land. De gemeenten zijn belangrijke partners voor het gevangeniswezen. In de recentelijk gepresenteerde visie op gevangenisstraffen 'Recht doen, kansen bieden' is dit belang nog eens duidelijk onderstreept. Het gevangeniswezen blijft daarom de komende jaren inzetten op een nauwe samenwerking met de gemeenten en andere netwerkpartners.

De cijfers en verhalen in dit boekje tonen het belang aan van de inzet van gemeenten bij re-integratie van hun gedetineerde burgers. Het is daarom goed dat de bijdrageregeling de gemeenten hierbij financieel ondersteunt. Of, zoals ex-gedetineerde Ab het zo mooi verwoordt: "Door de extra begeleiding die ik nu krijg, is het minder chaotisch in mijn hoofd en krijg ik mijn leven weer op de rails."

Ik wens u veel leesplezier en inspiratie toe.

Monique Schippers

Divisiedirecteur Gevangeniswezen en Vreemdelingenbewaring

Inhoud

1. Begeleiden van ex-gedetineerden voor wonen en werken in cijfers 2014 - 2017	7
2. Ahmed Marcouch, medegrondlegger bijdrageregeling	8
3. Gemeente Amsterdam	11
Amsterdam gaat de gevangenis in	
Overzicht resultaten gemeente Amsterdam	
4. Gemeente Bergen op Zoom	14
Brabant bouwt brug tussen detentie en zorg	
Overzicht resultaten gemeente Bergen op Zoom	
5. Ex-gedetineerde Andrew gelooft in zijn herstel	17
6. Gemeente Leiden	18
Omgeving Leiden-Gouda kiest regionale aanpak	
Overzicht resultaten gemeente Leiden	
7. Gemeente Groningen	21
Solidariteit motto van regio Groningen	
Overzicht resultaten gemeente Groningen	
8. Gemeente Enschede	24
Enschede ziet recidive dalen	
Overzicht resultaten gemeente	
9. Ex-gedetineerde Ab werkt aan zijn toekomst	27

Begeleiden van ex-gedetineerden voor wonen en werken in cijfers 2014 - 2017

	Aantal Aanvragen	Aantal gemeenten	Toekenning	Subsidie / Bijdrage	Aantal deelnemers	Bijdrage per deelnemer
2014	49	316	€ 2.398.132	€ 1.832.776	1.670	€ 1.097
2015	51	322	€ 2.400.003	€ 2.148.043	1.946	€ 1.104
2016	46	321	€ 2.251.321	€ 1.973.240	2.226	€ 886
2017	45	295	€ 2.217.608	€ 2.014.483	1.900	€ 1.060
Totaal	191	1254	€ 9.267.064	€ 7.968.542	7.742	€ 1.037

De oorsprong van de bijdrageregeling

Een van de grondleggers aan het woord

“Blijf dit vooral doen. Blijf samen optrekken en investeer in het samenbrengen van mensen en expertise. Zo kunnen we (ex-)gedetineerden een eerlijke en realistische tweede kans bieden.” Deze oproep gericht aan gemeenten en gevangeniswezen komt uit de mond van Ahmed Marcouch, burgemeester van Arnhem én een van de grondleggers van de bijdrageregeling Begeleiden van ex-gedetineerden voor Wonen en Werken.

De bijdrageregeling voor re-integratietrajecten voor ex-gedetineerden komt voort uit een motie van de Tweede Kamer in 2013, ingediend door de volksvertegenwoordiger Kees van der Staaij én mede-ondertekend door Ahmed Marcouch. Hij was destijds woordvoerder justitie en veiligheid voor de fractie van de Partij van de Arbeid. Over zijn motivatie om de motie te ondertekenen, vertelt hij nu – in de burgemeesterskamer van het stadhuis van Arnhem: “Het was in die moeilijke periode van bezuinigingen. In de uitvoering was dat best wel lastig. We kampten met meer op afstand bestuurde instituties. Gemeenten zeiden dat ze het vaak niet eens wisten als iemand vrijkwam. Als politiemann heb ik het ook meegemaakt dat er opeens een golf van inbraken was. En dan zeiden we: hee, eens kijken wie er vrij is. Dan ben je te laat. Als je naar de omstandigheden keek, dacht je wel eens: als we er nou eerder bij waren geweest en we hadden reële steun geboden, was iemand misschien wel een andere weg ingeslagen. Dat was toen een hele discussie. Gemeenten wilden het anders doen, maar daar horen middelen bij. Gemeenten moeten wel worden gefaciliteerd om te kunnen doen wat ze moeten doen.”

Inmiddels maakt ruim driekwart van de Nederlandse gemeenten gebruik van de bijdrageregeling en voert een actief nazorgbeleid. Jaarlijks kunnen ze een aanvraag indienen bij het Projectenbureau DJI. Via een bepaalde verdeelsleutel wordt het budget verdeeld onder de deelnemende gemeenten. Arnhem ontvangt jaarlijks ruim 50.000 euro voor nazorgtrajecten. Het merendeel daarvan zet de gemeente in voor tijdelijk onderdak voor ex-gedetineerden. De stad vraagt de bijdrage aan namens negen gemeenten. In de regio verlaten jaarlijks zo'n duizend gedetineerden de gevangenis muren. Maar voordat ze vrijkomen, heeft de gemeente hen al in het vizier.

Realistische kans

“Beginnen in detentie is heel belangrijk. We proberen in overleg met de gedetineerde, die we in de PI bezoeken, al te kijken welke voorbereidingen we kunnen treffen en welke zaken moeten of kunnen worden geregeld. Dat beeld van de gedetineerde aan de poort van een PI met een blauwe zak: daar zijn we gelukkig toch een beetje van af. Natuurlijk is iemand zelf verantwoordelijk voor het pakken van zijn kansen, maar je wilt voorkomen dat iemand met niets weer buiten komt en wordt opgehaald door zijn criminele vriendjes. Als je iemand een tweede kans geeft, laat dat dan

ook een oprechte en realistische kans zijn. Het is niet altijd makkelijk om dat in je eentje te doen, zeker als je jarenlang ontkoppeld bent geweest van de maatschappij. Geef iemand enige begeleiding om weer in positieve zin de draad op te pakken.”

Hij ziet daarbij ook een duidelijke rol voor de directe omgeving van gedetineerden, zoals familie of een oud-werkgever. “Ik sprak ouders die het ook een verantwoordelijkheid van zichzelf vonden dat hun kinderen geen overlast meer zouden veroorzaken. En om hulp vroegen hoe ze hun kinderen moesten begeleiden om de juiste weg in te slaan. De omgeving moeten we er veel eerder bij betrekken. Dat begint eigenlijk al bij de aanhouding.”

Eigen rol

Marcouch constateert een positieve ontwikkeling bij gemeenten, DJI, PI's en andere betrokken organisaties. “De gemeenten hebben zich zo georganiseerd via het veiligheidshuis dat ze veel beter hun eigen rol kunnen invullen. PI's zijn ook ontwikkeld in het idee dat zij een rol hebben in resocialisatie en dat die niet ophoudt bij de gevangenispoort. En het besef dat wat zij tijdens detentie doen alleen maar succesvol is als het buiten kan worden voortgezet.”

De Arnhemse burgemeester vindt het heel positief dat gemeenten veel vrijheid hebben om de bijdrageregeling op hun eigen manier in te vullen. “De ene gemeente is de andere niet, contexten kunnen verschillen. De regeling vraagt om co-financiering, dus gemeenten stoppen er zelf ook geld in. Maar als je vraagt of het budget voldoende is... Tja, hoe meer middelen je hebt hoe meer mogelijkheden die je intensiever en offensiever kunt inzetten. Maar we zijn blij met deze constructie.”

Nieuw leven

Of de bijdrageregeling resulteert in vermindering van recidive, durft hij niet zo duidelijk te stellen. “Als je niets doet, dan weet je dat de risico's maximaal zijn. Het helpt recidive tegen te gaan als mensen een reële kans krijgen en een startpositie hebben, met onderdak en een inkomen, om een nieuw leven te beginnen zonder misdaad. Maar het blijven kwetsbare mensen.”

Amsterdam gaat de gevangenis in

De gemeente Amsterdam besteedt de gelden van de bijdrageregeling vooral aan voorlichting binnen de gevangensmuren. In groepsverband of individueel krijgen gedetineerden informatie over de vijf basisvoorwaarden. En over een zesde voorwaarde die de gemeente er zelf aan heeft toegevoegd: motivatie. De voorlichting richt zich niet alleen op de justitiabelen, maar ook op het personeel van DJI en andere organisaties die binnen de gevangensmuren werken of gedetineerden ondersteunen.

Twaalf mensen werken er bij de Frontoffice Dienst en Terugkeer van de gemeente Amsterdam en die zijn regelmatig te vinden in de penitentiaire inrichtingen in Zaanstad, Lelystad, Almere, Alphen aan den Rijn, Heerhugowaard, Zwaag, Nieuwersluis en Schiphol. Soms gaan ze zelfs verder weg als dat nodig is, bijvoorbeeld naar de PI in Zwolle om vrouwelijke gedetineerden te bezoeken in de Inrichting Stelselmatige daders.

Vertrouwen winnen

“Onder gedetineerden is een vrij kwetsbare groep met multiproblematiek in relatie tot psychosociale problematiek. Het zijn mensen met veel problemen die vaak negatieve ervaringen hebben met hulp vragen en hulp vinden”, verklaart Jamila Tahiri, afdelingsmanager Werk en Veiligheid bij de gemeente Amsterdam. “Ze hebben aannames in hun hoofd over de officiële instanties en daar zit veel wantrouwen bij. Als je al in detentie contact legt, kun je vroeg beginnen met het winnen van vertrouwen en afspraken maken. Sommige zaken kosten veel tijd.”

De groepsvoorlichting stelt de gemeente in staat veel mensen te bereiken. En dat is ook wel nodig want de hoofdstad kent een jaarlijkse instroom van 2.500 tot 3.000 ex-gedetineerden. Tijdens de groepsvoorlichting wordt mensen onder meer verteld waar ze zich kunnen inschrijven voor een

woning, hoe ze een uitkering moeten aanvragen en hoe ze zich op werk.nl kunnen inschrijven. Ook vermeldt de Frontoffice medewerker dat al tijdens detentie kan worden begonnen met de aanpak van schulden. Amsterdam heeft er zelf een zesde basisvoorwaarde aan verbonden, namelijk motivatie oftewel motivatie van de gedetineerde om echt te werken aan een succesvolle terugkeer. Er wordt gewezen op de training van DJI 'Kies voor Verandering'.

Informatiesessies

Behalve de groepsvoorlichting houdt de gemeente spreekuren voor individuele gedetineerden, eventueel op afspraak. Ook is individuele begeleiding mogelijk. Bianca van Beijnhem-Bakker, beleidsadviseur team Zorg en Participatie van de gemeente Amsterdam, vertelt: "Voor ons is het doel tweeledig: recidive voorkomen en toekomstperspectief bieden. Door al in detentie te beginnen kunnen dingen versneld gaan. Bijvoorbeeld: jongeren tot 27 jaar hebben een zoekperiode van vier weken voordat ze een uitkering krijgen. Wij laten die periode al tijdens detentie in gaan. Wat wij zoveel mogelijk willen doen is een integrale aanpak, waarbij we kijken naar alle leefgebieden." De gemeente heeft ook informatiesessies voor DJI-personeel. "We vertellen ze wat mogelijk is in Amsterdam op het gebied van de vijf basisvoorwaarden. Dat is in iedere gemeente anders en je moet het allemaal maar weten als casemanager", zegt Tahiri.

Amsterdam heeft voor ex-gedetineerden al veel staand beleid, zoals het tijdelijk doorbetalen van huur. Ook stromen gedetineerden door naar de reguliere voorzieningen. Daarnaast financiert de gemeente de buiten-RIC's (re-integratiecentra) van de vrijwilligersorganisaties Surant en Exodus waar ex-gedetineerden met vragen terecht kunnen. Tahiri: "Voor dat soort dingen is al een potje. We hebben gekeken wat er ontbrak en daarvoor zetten we de gelden van de bijdrageregeling in. We zijn nu in staat het voorbereidende werk te doen op een heel laagdrempelige manier. De voorlichtingen staan open voor alle gedetineerden, ook niet-Amsterdammers. Een deel van de informatie is heel algemeen en een deel is specifiek gericht op de Amsterdamse situatie."

Beste reclame

Amsterdam houdt de resultaten van de nazorgtrajecten nauwgezet bij. "We houden bij hoeveel mensen we bereiken. We mikken op 450 en daar gaan we al overheen. Het is veel mond-op-mond reclame, merken we. De beste reclame zijn de gedetineerden zelf. In de PI's kennen ze ons", zegt Van Beijnhem. Tahiri vult aan: "Wat lastig is, is het volgen van ex-gedetineerden. Als ze niet bij de gemeente aankloppen, mogen we hun verdere stappen niet bijhouden en volgen vanwege de privacy."

De veelvuldige aanwezigheid van de Amsterdamse Frontoffice-medewerkers in de inrichtingen komt de samenwerking met DJI ten goede. Tahiri: "Je leert elkaar kennen. Daarvoor ging het contact meer via de mail. Ik was laatst een keer mee naar Alphen aan den Rijn. Onze Frontoffice-medewerker gaat langs alle casemanagers. Hij kent ze allemaal en dat werkt veel beter."

Overzicht resultaten gemeente Amsterdam

	Aantal gemeenten	Bijdrage	Aantal deelnemers	Bijdrage per deelnemer
2014	1	€ 256.561	381	€ 673
2015	1	€ 256.561	438	€ 586
2016	1	€ 243.708	542	€ 450
2017	1	€ 244.352	467	€ 523
Gemiddeld	1	€ 250.295	457	€ 558

De gemeente Amsterdam heeft in 2017 ruim 240.000 euro ontvangen via de bijdrageregeling. De hoofdstad heeft daarvoor 467 trajecten uitgevoerd waarmee 467 personen zijn bereikt.

Bergen op Zoom bouwt brug tussen detentie en zorg

Een veelpleger die al drie jaar niet meer heeft gerecidiveerd en zelf hulp zoekt als hij dreigt terug te vallen in een alcoholverslaving. Dit is een van de succesverhalen van de nazorg in Bergen op Zoom en omstreken.

Zo'n 150 tot tweehonderd personen komen jaarlijks na detentie in Bergen op Zoom en omgeving terecht. Voor een groot deel daarvan is nazorg niet direct nodig. Die komen veelal terecht bij de reguliere kanalen van de gemeente, zoals de afdeling WMO en Sociale Zaken. Het Zorg- en Veiligheidshuis De Markiezaten coördineert namens acht gemeenten in de regio de trajecten die via de bijdrageregeling worden ingezet voor personen die wel een hulpvraag hebben. En die gezamenlijke aanpak heeft ook een financiële reden, onderkent Ronald Verduin, procesregisseur bij De Markiezaten. Verschillende gemeenten zouden anders niet voldoen aan de minimumeis van 5000 euro aan investering in trajecten; een van de voorwaarden om in aanmerking te komen voor een bijdrage.

De cliënten komen uit heel verschillende PI's, variërend van Middelburg, Sittard, Lelystad en Rotterdam, en zelfs uit Belgische gevangenissen. Ook personen die terugkeren uit buitenlandse

detentie worden gemeld. Op basis van de informatie die via DPAN, het digitaal platform voor gegevensuitwisseling tussen PI's en gemeenten, wordt verstrekt, beoordeelt De Markiezaten de hulpvraag. Voor de uitvoering schakelt de regio de stichting Mozaïk in, onderdeel van welzijnsorganisatie Pameijer.

Zorgmijders

"We zijn gespecialiseerd in zorgmijders en veelplegers. De ingewikkeldste doelgroep, die doen wij", zegt Aart Saly, casemanager bij Mozaïk. "Op basis van DPAN kijken we of iemand geschikt is. Als iemand alleen maar toegeleid moet worden naar een woon- of werkplek, dan doen we het niet. Dan is algemeen maatschappelijk werk voldoende. Er moet minimaal psychiatrische en/of verslavingsproblematiek zijn en ten minste drie problemen op sociaal-maatschappelijk vlak."

Een andere voorwaarde is dat iemand echt gemotiveerd is om zijn leven anders in te richten. Dat is niet altijd het geval bij de start van de begeleiding. Middels gesprekstechnieken wordt geprobeerd iemand toch te verleiden tot zorg. Als iemand echt niet wil, gaat de organisatie er geen energie in steken.

Intensiteit trajecten

Het nazorgtraject duurt gemiddeld drie maanden en kent een gevarieerde invulling. Er wordt gewerkt aan diverse problemen, zoals het regelen van een uitkering en schuldenproblematiek. Saly: "Onze visie is dat je iemand niet kunt behandelen als hij geen stabiele woonsituatie en een inkomen heeft." De intensiteit van de trajecten is divers. De ene casus vergt acht uur per maand, de andere vijftig uur.

De organisatie komt heel verschillende gevallen tegen. Ronald Verduin van het Veiligheidshuis: "We hadden bijvoorbeeld één persoon, waarbij het toezicht van de reclassering afliep. We kregen signalen dat hij ondersteuning nodig had. De cliënt kwam zelf bij ons met een hulpvraag." Saly vult aan: "Een veelpleger die al jaren dakloos was, was bij ons aangemeld. Die hebben we echt op de rit gekregen. Dat is jaren goed gegaan tot hij weer in een alcoholverslaving dreigde terug te vallen. Hij heeft zichzelf weer aangemeld voor hulp en dat is toch wel goed van hem. De man heeft al drie jaar niet meer gerecidiveerd."

Ervaringsdeskundigen

Voor de begeleiding zet Mozaïk ook twee ervaringsdeskundigen in. Die krijgen nu een 'Howie the Harp -opleiding', bedoeld voor personen met eigen ervaring op psychosociaal gebied, in de psychiatrie en/of verslavingszorg. Jake Jakobson, die de opleiding gaat doen en zich introduceert als 'ex-Defensie, ex-beveiliging, ex-verslaafde en ex-gedetineerde', vertelt: "Mensen voelen zich vaak niet begrepen door hulpverleners. Wat ik kan inbrengen, is een soort van herkenning. Ik weet

waar ze het over hebben en kan die brug bouwen naar begeleiding en behandeling. Bij sommigen moet je eerst een vertrouwensband creëren. Daarna kan ik weer opzij stappen.”

Het Veiligheidshuis ervaart de samenwerking met DJI over het algemeen als positief. Informatie wordt veelal telefonisch uitgewisseld. Daarentegen zouden de DPAN-formulieren wel wat vollediger mogen worden ingevuld, merkt Verduin op. Ze merken een verschil in benadering in de diverse inrichtingen. De een komen ze makkelijker binnen dan de ander.

Verduin, Saly en Jakobson benadrukken dat ze met de nazorgtrajecten het gat opvullen tussen vrijlating en reguliere zorg. Alleen zou de armslag wat ruimer mogen zijn naar hun mening. “Zonder de regeling zouden we dit niet kunnen doen, maar het budget is nooit afdoende. De eerste jaren is het zelfs fors overschreden. En dat terwijl dit werk zo belangrijk is. We verleiden mensen tot zorg en we werken voor de maatschappij; een maatschappij die geen last moet hebben van deze mensen. En het werkt, want het recidivepercentage is flink omlaag gegaan.”

Overzicht resultaten gemeente Bergen op Zoom

	Aantal gemeenten	Bijdrage	Aantal deelnemers	Bijdrage per deelnemer
2014	8	€ 30.119	30	€ 1.004
2015	7	€ 27.385	44	€ 622
2016	8	€ 27.385	44	€ 622
2017	8	€ 31.123	36	€ 865
Gemiddeld	8	€ 29.003	39	€ 778

Zorg- en Veiligheidshuis de Markiezaten in Bergen op Zoom dient de aanvraag voor de bijdrageregeling in namens acht gemeenten. In 2017 werd een bedrag toegekend van ruim 31.000 euro. Hiervoor zijn 36 trajecten opgestart met 36 deelnemers.

Ex-gedetineerde Andrew gelooft in zijn herstel

Zo kan het niet langer, dacht Andrew (52) toen de arts hem de CT-scan van zijn hoofd liet zien. De hersenbeschadiging, veroorzaakt door overmatig alcoholgebruik, was duidelijk waarneembaar. Inmiddels is hij al een paar maanden nuchter en weet hij met hulp van gemeente, reclassering en zorgorganisaties steeds meer stabiliteit in zijn leven te creëren.

Een jaar of drie geleden was er nog niets aan de hand met Andrew. Hij had een goede baan als ICT'er, een vrouw en een huis. Geboren op het eiland Santa Lucia vlakbij Barbados en opgegroeid in de Verenigde Staten had de liefde hem naar Nederland gevoerd. Het keerpunt kwam toen Kurt overleed, een goede vriend die als een broer voor hem was.

Grip verliezen

Door de dood van Kurt en een midlifecrisis begon de goed opgeleide ICT'er de grip te verliezen. Andrew werd depressief, begon te drinken en daardoor overlast te veroorzaken. Langzamerhand raakte hij alles kwijt en belandde meermalen achter de tralies. Soms lokte hij het zelf uit. “Dan had ik ten minste een dak boven mijn hoofd 's nachts.” Tot die CT-scan op 22 augustus 2018; toen ging het roer om. Nu heeft hij een baan van elf uur per week als afwasser via een uitzendbureau. Dat had hij zelf al geregeld in het re-integratiecentrum in de gevangenis. Het werk is ver onder zijn niveau weliswaar, maar het brengt structuur in zijn leven. Hij heeft onderdak en twee keer per week gaat hij naar de AA. De reclassering spreekt hem regelmatig en de Frontoffice van de gemeentelijke nazorg heeft hem een postadres bezorgd. Hij krijgt nog steeds persoonlijke begeleiding bij de gemeentelijke nazorg. Andrew: “Het is goed dat ik hier kan komen om te praten.”

Herstel

Hij weet dat hij zich niets kan permitteren. Andrew is zoals dat heet ISD-scherp (de maatregel Inrichting Stelselmatige Daders). Eén overtreding en hij wordt weer vastgezet. En gezien zijn Amerikaanse paspoort loopt hij dan het risico het land uit te worden gezet. Maar mede door alle ondersteuning van de gemeente en andere organisaties gelooft Andrew in zijn herstel.

Omgeving Leiden-Gouda kiest regionale aanpak

De gemeenten in de omgeving van Leiden hanteren een regionale aanpak bij de re-integratie van ex-gedetineerden. Het Veiligheidshuis Hollands Midden is verantwoordelijk voor de uitvoering van nazorg én voor de aanvragen van de bijdrageregeling. Het Veiligheidshuis doet dit voor negentien gemeenten in de omgeving van Leiden, Alphen aan den Rijn en Gouda.

“Voor een aanvraag van de bijdrageregeling geldt een minimaal bedrag van 5.000 euro. In deze regio zijn er maar drie gemeenten die voldoen aan die eis. Door het gezamenlijk aan te vragen kunnen de andere zestien toch meedoen”, vertelt Janneke van der Zalm, ketenmanager van het Veiligheidshuis Hollands Midden. “Een ander voordeel is dat we niet gebonden zijn aan één plaats. Gedetineerden willen of gaan vaak naar een andere gemeente als ze vrijkomen, maar blijven wel in dezelfde regio. Wij kunnen dan meebewegen in plaats van begeleiding over te dragen.” De verdeling van de re-integratietrajecten over de gemeenten verschilt per jaar.

Interventies

De uitvoering van de trajecten ligt voor een groot deel in handen van Exodus en het Leger des Heils. “In deze regio hebben alleen Katwijk en Alphen aan den Rijn nazorgcoördinatoren en de andere gemeenten niet. Exodus en het Leger des Heils hebben veel kennis over (justitiële) interventies en kunnen ook al in de gevangenis aanwezig zijn. Daarnaast beschikken de organisaties over eigen huizen waar ex-gedetineerden tijdelijk (begeleid) kunnen wonen”, verklaart Van der Zalm.

Het Veiligheidshuis laat de nazorg van gedetineerden het liefst al in de penitentiaire inrichting beginnen, zodat er een brug ontstaat tussen ‘binnen en buiten’. Exodus en het Leger des Heils bezoeken verschillende PI’s in de regio, waaronder Alphen aan den Rijn, Nieuwegein, Dordrecht en Schiphol. Ze krijgen dan al zicht op de hulpvraag van de cliënt. Daarbij komen alle basisvoorwaarden aan bod. De Van der Staaij-gelden zijn vooral bedoeld voor wonen en werken, maar de vijf leefgebieden zijn niet los te zien van elkaar, benadrukt Van der Zalm. Vaak speelt er bijvoorbeeld ook verslavings- of psychische problematiek.

Vasthoudendheid

De trajecten voor re-integratie bestaan meestal uit ambulante begeleiding en die wordt heel praktisch ingestoken. De Exodus- en Leger des Heils medewerkers gaan bijvoorbeeld mee met een cliënt naar de gemeente om een uitkering aan te vragen. Ook kost het tijd en vasthoudendheid om goed contact met iemand te krijgen. Van der Zalm: “Het zijn vaak cliënten die argwanend staan tegenover hulpverlening. De vasthoudendheid van deze organisaties werkt. Ook al komt iemand een keer niet opdagen of is iemand een keer onaardig, ze blijven doorgaan.”

Ook kunnen cliënten worden geplaatst in de doorstroomhuizen van Exodus en het Leger des Heils. Daar wordt begeleiding geboden op alle leefgebieden. Deze doorstroomwoningen zijn onderdeel van het projectplan dat is opgesteld in het kader van de bijdrageregeling. Ze bieden ex-gedetineerden een tijdelijke stabiele plek als zij deze na detentie niet (meer) hebben.

Laagdrempelig

Naast de hulpverlening van Exodus en het Leger des Heils zet Hollands Midden de Stichting Workshop in voor begeleiding naar werk. Workshop leidt mensen in zes weken op tot een beroep en biedt een baangarantie. Ook werkt het Veiligheidshuis met Visie-R dat laagdrempelige dagbestedingsactiviteiten aanbiedt. Dat zijn relatief dure trajecten en daarom zet het Veiligheidshuis ze beperkt en voor specifieke cliënten in. Als het budget hoger was, zou dat zeker meer gebeuren.

Toch wil Van der Zalm niet klagen: “Wat is reëel? We mogen al heel blij zijn met wat onze regio krijgt. In het begin hielden we nog wel iets over, maar inmiddels is de financiering niet meer afdoende. We zien een toenemende behoefte aan langdurige trajecten.”

Het blijkt moeilijk om concrete resultaten van de inspanningen te meten. Andere factoren kunnen een rol spelen bij het verminderen van recidive, zoals het krijgen van een relatie. Van der Zalm: “We kunnen wel zien dat er een verbetering is opgetreden aan het einde van een traject. We hebben mensen bijvoorbeeld een woonplek kunnen bieden of aan een baan kunnen helpen. We zien heel mooie voorbeelden van mensen met wie het over het algemeen een stuk beter gaat na de begeleiding.”

Overzicht resultaten gemeente Leiden

	Aantal gemeenten	Bijdrage	Aantal deelnemers	Bijdrage per deelnemer
2014	23	€ 11.951	15	€ 797
2015	19	€ 75.338	59	€ 1.277
2016	19	€ 67.148	34	€ 1.975
2017	19	€ 71.234	66	€ 1.079
Gemiddeld	20	€ 56.418	44	€ 1.282

De regio Hollands Midden heeft in 2017 154 trajecten voor de re-integratie van ex-gedetineerden opgezet. Daaraan hebben zeventig ex-gedetineerden deelgenomen. Coördinator Veiligheidshuis Hollands Midden heeft hiervoor via de bijdrageregeling een bedrag ontvangen van ruim 71.000 euro. De meeste trajecten zijn uitgevoerd in Leiden en Gouda (de steden met de hoogste instroom).

Solidariteit motto van regio Groningen

Solidariteit en samenwerking. Dat is de cultuur in de regio Groningen. En die cultuur past de gemeente ook toe bij de nazorg voor (ex-)gedetineerden. De zorg spitst zich toe op personen met een ‘multiproblematiek’.

“Wij houden van eenduidigheid hier in de regio en hebben de neiging dingen aan elkaar te koppelen en samen te ontwikkelen”, zegt Willem Willemse, beleidsadviseur Zorg en Veiligheid bij de gemeente Groningen. Alle gemeenten doen mee aan de bijdrageregeling. Enkelen, zoals Stadskanaal en Veendam/Pekela, hebben eigen nazorgcoördinatoren, maar de gemeente Groningen coördineert de aanvragen voor alle gemeenten en het Veiligheidshuis voert de regio op de trajecten. Jaarlijks ontvangt de regio zeven- tot achthonderd personen na vrijlating uit de gevangenis. Het merendeel daarvan keert terug naar de stad Groningen.

Het Veiligheidshuis hanteert geen vaste verdeelsleutel over de verschillende gemeenten. “We kijken wat nodig is. Het Veiligheidshuis beheert de pot en als er zich een probleemsituatie voordoet op het gebied van wonen en werken, bepaalt het Veiligheidshuis aan de hand van het instroomoverleg waarin wordt geïnvesteerd”, legt Willemse uit. Bij voorkeur gebeurt dat tijdens de detentieperiode. “Meestal komen ze dan wel op korte termijn vrij, maar we proberen toch een brug te slaan van de overgang van een justitiële titel naar een vrije titel. Soms hoor je pas vijf dagen van tevoren dat iemand vrijkomt. Die werelden van binnen en buiten moeten we nog dichter bij elkaar zien te brengen. Daarover willen we graag met Justitie praten.”

Instroomoverleg

Hij ziet sowieso graag dat gemeenten, VNG en Justitie vaker met elkaar rond de tafel gaan zitten. “Op zich gaat de samenwerking met DJI goed. Ze zijn ook betrokken bij het Veiligheidshuis en het instroomoverleg, net als andere ketenpartners trouwens. Maar misschien moeten wij vanuit de gemeente eerder het gesprek aangaan met Justitie en de VNG. We moeten elkaar beter leren vinden.”

Het Veiligheidshuis betreft een hele lijst aan organisaties bij het instroomoverleg, waaronder bekende namen als Exodus en Humanitas. Soms worden er zaken gedaan met heel andere organisaties, zoals Overstag. Dat is een project van oud-gemeenteraadslid Geert Spieker die samen met ervaringsdeskundigen jongeren de helpende hand biedt, onder meer via begeleid wonen. Zo'n traject wordt dan betaald via de bijdrageregeling.

Overbrugging

Willemse benadrukt dat het steeds om een overbruggingsperiode gaat, van vrijlating na detentie naar reguliere zorg. “Er was bijvoorbeeld iemand die geen huisvesting had. Die zou in de nachtopvang terecht komen, maar hoorde daar niet thuis. Door de dreigende dakloosheid was de kans groot dat betrokkene weer het verkeerde pad op zou gaan. We wilden hem binnen een instelling hebben en dan moet je tijdelijk en snel iets regelen. Je kijkt eerst wat een voorliggende voorziening is en hoe je iemand daar kan krijgen. Daarvoor is een overbruggingsregime nodig.”

De regio Groningen heeft in 2017 zo'n twintig trajecten op het gebied van wonen uitgevoerd, eenzelfde aantal op het gebied van werk en inkomen en een tiental op het gebied van zorg. Daarbij wordt vooral gekeken naar mensen met multiproblematiek, zoals verslaving en psychische problemen. Wonen en werken hangen daar vaak mee samen. Willemse noemt het moeilijk om resultaten van de trajecten te meten. “Tja, hoe meet je dat? Monitoren heeft ook het gevaar van bureaucratie in zich. We houden niet bij wat de uitstroom van een begeleid-wonen-huis is. We zien wel dat bij het instroomoverleg vrijwel niet dezelfde mensen terugkomen. Dat zou je een resultaat kunnen noemen.”

Smeermiddel

De beleidsadviseur Zorg en Veiligheid noemt de bijdrageregeling essentieel om de overbruggingsmaatregelen te kunnen uitvoeren. “Het is een smeermiddel om obstakels op te lossen. Is de regeling er niet, dan moet je een ander potje vinden. Er staat altijd heel veel druk op de potjes bij gemeenten. We helpen er echt mensen mee en we gebruiken het ook echt voor de mensen zelf. Het is niet zo dat we er projectleiders van betalen.”

De regio Groningen kan prima uit de voeten met de hoogte van de bijdrage. Vorig jaar was er zelfs iets over en dat is teruggestort. Desalniettemin ziet Willemse graag een praktische aanpassing. “Het zou mooi zijn als je gelden kon overhevelen naar het daarop volgende jaar. Trajecten stoppen niet altijd precies op 1 januari. Dat is het lastige van werken met boekjaren.”

Overzicht resultaten gemeente Groningen

	Aantal gemeenten	Bijdrage	Aantal deelnemers	Bijdrage per deelnemer
2014	23	€ 77.643	41	€ 1.894
2015	23	€ 83.733	29	€ 2.887
2016	22	€ 88.863	63	€ 1.411
2017	23	€ 65.894	49	€ 1.345
Gemiddeld	23	€ 79.033	46	€ 1.884

De gemeente Groningen dient de aanvraag voor de bijdrageregeling namens 23 gemeenten in de regio in. In 2017 ontving de stad daarvoor ruim 65.000 euro. Dat is besteed aan 49 trajecten waaraan 49 personen hebben deelgenomen.

Enschede ziet recidive dalen

De gemeente Enschede ziet al enkele jaren een daling van het aantal burgers dat na een gevangenisstraf terugkeert naar de stad en regio. Desalniettemin blijven er genoeg gevallen over die in aanmerking komen voor nazorg. Enschede werkt daarbij nauw samen met een organisatie voor verslavingszorg.

285 personen kwamen in 2017 terug in Enschede en omgeving na een verblijf achter de gevangensmuren. Ter vergelijking, in 2015 waren dat er 363 en in 2016 329. De Twentse stad verklaart deze daling onder meer uit de effecten van nazorg, de reclassering en de ketensamenwerking bij het veelplegersoverleg door het Veiligheidshuis. Gino Kleverwal, nazorgcoördinator bij de gemeente Enschede, zegt: “De kwaliteit van nazorg is moeilijk meetbaar. Het gaat niet altijd goed. We hebben een geval gehad van een persoon voor wie we alles hadden geregeld. Later bleek dat hij op de eerste dag na zijn vrijlating een inbraak had gepleegd. Aan de andere kant bereik je soms heel veel effect met minimale inzet. Dan is de cliënt zelf heel pro-actief. Er is maar één cijfer dat telt en dat is het recidivecijfer. Dat daalt.”

Enschede dient de aanvraag voor een bijdrage in namens twaalf andere gemeenten in de omgeving en namens Tactus Verslavingszorg, Verslavingsreclassering en het Veiligheidshuis. De samenwerking met andere gemeenten is echter beperkt. Wel bestaat er een convenant tussen

alle Twentse gemeenten dat de gemeente van herkomst drie maanden verantwoordelijk blijft voor betaling van de verblijfkosten in de maatschappelijke opvang, ook als dit in een andere plaats in de regio is.

Verslavingszorg

Van de ontvangen gelden uit de bijdrageregeling financiert Enschede gedeeltelijk de nazorgwerkzaamheden van Kleverwal en voor een deel het casemanagement bij Tactus. Daarnaast wordt door de gemeente één nazorgcoördinator van Tactus betaald die zich specifiek met verslavingszorg bezighoudt. Afgezien van de bijdrageregeling investeert de gemeente nog extra in Tactus. Daardoor kunnen medewerkers regelmatig cliënten met een verslavingsachtergrond tijdens detentie in de PI bezoeken.

Kleverwal bekijkt alle meldingen die via DPAN binnenkomen. Als daaruit een hulpvraag blijkt, zoekt hij contact met de casemanager en/of de gedetineerde. Het contact is meestal per mail of telefonisch, want tijd om zelf regelmatig naar de PI te gaan, heeft de nazorgcoördinator niet. “Wij zijn niet vergelijkbaar met Amsterdam die een hele afdeling nazorgcoördinatoren heeft. Regionale samenwerking zou een oplossing zijn. De gemeente Almelo heeft wel een spreekuur in de PI en die zou misschien daar ook een stukje werk voor Enschede kunnen doen. We hebben het wel eens gehad over zo’n regionaal spreekuur.”

Wenselijk

Ook zou een verhoging van het budget van de bijdrageregeling zeer welkom zijn, meent Kleverwal. “Als je de nazorg echt goed wilt doen, heb je twee of drie mensen nodig. Dan kun je er veel meer bereiken. Dan zou ik ook een aantal dagen in de PI aanwezig kunnen zijn. Het is wenselijk als het die kant op zou kunnen gaan. Natuurlijk moet de gemeente ook een bijdrage leveren, maar er is nu niet voldoende financiering voor. Met een hoger budget zouden we mogelijk een wijkcoach of een consulent WMO kunnen toevoegen.”

De trajecten die Enschede inzet, zijn heel divers. Afgezien van de inspanningen van Tactus Verslavingszorg, betekent het voor Kleverwal vooral het regelen van zaken op de vijf leefgebieden. Bijvoorbeeld het inzetten van bijzondere bijstand, zodat de huur doorbetaald kan worden van een gedetineerde die korte tijd vastzit. De nazorgcoördinator: “We hadden dat voor iemand geregeld. Later bleek dat hij vastzat wegens een steekpartij met zijn buurman. Na overleg heeft de woningcorporatie een urgentieverklaring voor een andere woning voor hem afgegeven.” De meeste hulpvragen die Kleverwal behandelt, zijn op het gebied van inkomen en huisvesting.

Regeling essentieel

Hij werkt ook veel samen met Tactus. “Bijvoorbeeld, een verslaafde cliënt komt vrij. Dan doet Tactus de zorg en ik de inkomenskant. Ik regel de maatschappelijke opvang en zorg dat de persoon een postadres heeft voor het aanvragen van een bijstandsuitkering. Het is veelomvattend en ook wel heel veel werk. Gemiddeld zie ik jaarlijks zo'n negentig mensen, maar de begeleiding is heel verschillend. Soms kost het heel weinig tijd.” Hij noemt het bestaan van de bijdrageregeling essentieel. “Zonder deze inzet kunnen we minder ondersteuning bieden en is het risico op terugval of een langere re-integratieperiode beduidend hoger.”

Overzicht resultaten gemeente Enschede

	Aantal gemeenten	Bijdrage	Aantal deelnemers	Bijdrage per deelnemer
2014	13	€ 63.590	63	€ 1.009
2015	13	€ 60.906	34	€ 1.791
2016	13	€ 55.823	28	€ 1.994
2017	13	€ 54.396	22	€ 2.473
Gemiddeld	13	€ 58.679	37	€ 1.817

22 trajecten heeft de gemeente Enschede mede namens de twaalf andere gemeenten in de regio uitgevoerd. Er waren 22 deelnemers. De Twentse plaats ontving in 2017 ruim 54.000 euro via de bijdrageregeling.

Ex-gedetineerde Ab werkt aan zijn toekomst

Na een lastige periode begint Ab zijn leven weer op de rails te krijgen. De begeleiding van de casemanager nazorg is daarbij doorslaggevend. Een eigen huis waar hij zijn kinderen kan ontvangen: dat is zijn toekomstbeeld.

Toen hij zeven jaar oud was, kwam Ab in Nederland. Heel goed werd er thuis niet voor hem gezorgd. Zijn ouders hadden weinig aandacht voor hem en hij begon al vroeg met werken. Hij zag dat vrienden in de drugshandel veel meer geld verdienden. Hij werd drugsrunner en belandde verschillende keren achter de tralies.

Ab kreeg een vrouw en kinderen en had weer een reguliere baan. Tien jaar lang ging het goed tot hij een ongeluk kreeg en hersenletsel opliep. Verkeerde vrienden kwamen weer om de hoek kijken. Ab nam zijn medicijnen niet en begon te blowen. Hij werd daar agressief van, werd soms onhandelbaar, raakte dakloos en ging opnieuw delicten plegen. Hij belandde weer in de gevangenis.

Klein delict

Daar kreeg Hans, een casemanager nazorg bij een zorgorganisatie die via de bijdrageregeling Wonen enWerken werd betaald, hem in het vizier. Hij ging Ab begeleiden. Die moest nog naar de rechtbank voor een klein delict. De casemanager wist de rechter ervan te overtuigen dat Ab niet achter de tralies moest, maar begeleiding en behandeling nodig had.

Hans regelde dat Ab in een detoxinrichting werd behandeld om van zijn softdrugsverslaving af te komen en

zorgde voor onderkomen. Nu zit Ab vrijwillig in een forensisch begeleide woonvorm. Het gaat al veel beter met hem. Hij heeft weer contact met zijn kinderen. Die positieve situatie dankt hij naar eigen zeggen voor een groot deel aan de begeleiding door Hans. De casemanager die hij anders dan reguliere zorgverleners altijd kon bellen en met hem mee ging naar instanties.

Op eigen benen

Ab wil nooit meer terecht komen in die situatie van dakloos zijn, drugs gebruiken en met slechte mensen omgaan. Hij voelt zich nu rustiger en het is minder chaotisch in zijn hoofd. Hij wil graag op eigen benen staan. Dat is moeilijk, omdat hij door het hersenletsel voor een groot deel arbeidsongeschikt is. Een dagbesteding en een eigen huis: naar dat doel werkt Ab toe.

Colofon

Dit boekwerkje is tot stand gekomen binnen de Divisie Gevangeniswezen & Vreemdelingenbewaring en het Projectenbureau DJI. Een woord van dank aan de gemeenten die hebben meegewerkt door interviews af te staan en/of hun gebouwen open te stellen voor fotografie. En veel dank aan de ex-gedetineerden die de moed hadden hun levensverhaal te vertellen.

Inhoud: Karin Kosmeijer
Peter Zeilstra

Foto's: Jeanine Dunning
Jeroen van der Meyde

Contact

Meer weten over de mogelijkheden van de bijdrageregeling begeleiden van ex-gedetineerden voor wonen en werken? Neem dan contact op met één van onderstaande personen:

Arno van Bergen

Adviseur Re-integratie (ex-)gedetineerden
Project Detentie & Re-integratie DJI
Raamweg 9-11 | 2596 HL | Den Haag
Tel. 06 252 36 816
Mail: nazorg.detentie@dji.minjus.nl

Projectenbureau DJI

Plantsoenstraat 5 | 9341 BD | Veenhuizen
Mail: Projectenbureau.DJI@dji.minjus.nl

Peter Zeilstra

Operationeel manager Projectenbureau DJI
Tel. 06 304 69 571

Anne Wagenaar

Operationeel manager Projectenbureau DJI
Tel. 06 510 11 922